

Sila Miķelis, Miega Mačs – Īsi par Miķeldienas tradīcijām

Kad lauki kļūst tukšāki, klētis – pilnākas un vakari arvien garāki, klāt ir Miķeļdiena. Senajiem latviešiem tie bija nozīmīgi svētki – laiks, kad lielākā daļa ražas jau novākta un varēja uz brīdi apstāties, atskatīties uz paveikto un priecāties par zemes doto bagātību. Atkarībā no novada vai apvidus, Miķeļi tiek saukti arī par Mīkaļiem, Mīklāliem, Sila Miķeli, Miega Miķeli vai Miega Maču.

Mūsdienās Miķeļdienu svinam 29. septembrī, bet senāk svētki bija cieši saistīti ar rudens saulgriežu laiku un ražas novākšanas beigām. Miķeļus dēvēja arī par Apjumībām un Applāvībām, jo tas bija laiks, kad noslēdzās labības plauja. Miķeļi bija īsti ražas svētki. Cēpa maizi un plāceņus, skābēja kāpostus, brūvēja alu un gatavoja gaļas ēdienus. Īpaša vieta bija maizei – tā simbolizēja gan paveikto darbu, gan pārticību nākamajam gadam.

Senatnē nekas netika darīts tāpat vien – katras tradīcijas un paražas pamatā bija apzināts ticējums. Vairākas Miķeļdienas tradīcijas bija saistītas ar Jumi, kas senlatviešu mitoloģijā ir druvu dievība, auglības un ražas daudzinājums un kas nāk no sākotnējām Apjumību tradīcijām.

Viens no interesantākajiem Miķeļdienas paradumiem bija **Jumja ķeršana**. Bija vairāki veidi, kā noķert Jumi. Varēja nelielu labības kūlīti, kurā, kā tika uzskatīts, bija paslēpies Jumis, sasiet mezglā, noliekt pie zemes un uzlikt tam virsū akmeni, ticot, ka tā Jumis pārziemos tīrumā un nākamajā gadā dos tam savu svētību. Tādus kūlīšus nesa arī mājās un turēja līdz nākamajam sējas laikam. Ja kūlis tika atstāts uz lauka, nereti to arī pušķoja ar dārza ziediem. Jumja ķeršanai ir vairākas variācijas – piemēram, to varēja ķert arī saimnieka cepurē, piesedzot ar saimnieces priekšautu. Nereti Jumis esot aicināts pavizināties pastalā, velkot to apkārt tīrumam.

Plaujas laikā atrastos Jumišus (Jumja simbolus – uz viena stiebra saaugušas divas vārpas, divus linu stiebrus vai kuplos ceriņziedus, kas zināmi kā “laimītes”) savākt un iepīt vainagā un jostā, simbolizējot pašu Jumi. Šāds vainags tika likts galvā saimniecai, bet šāda josta tika jozta ap vidu saimniekam. Jebkurš atrastais Jumiītis tika nests mājās, sprauts sienu šķirbās un glabāts visu ziemu, lai mājas saimnieku piemeklētu dažādi labumi.

Arī **Piejūras brīvdabas muzejā ir jumis** – nāc un atrodi! Šoruden muzeja dārziņš ir atnesis bagātu ražu – ķirbjus, bietes, kartupeļus, kāļus un citas rudens veltes. Tos var apskatīt muzeja ekspozīcijas ēkas otrajā stāvā līdz 30. septembrim.

Kādreiz ļaudis uzmaniģi vēroja dabu un **pēc Miķeļdienas laika mēģināja paredzēt gaidāmo ziemu** un pat nākamo vasaru. Piemēram, ja Miķeļa diena un nakts ir miglaina, tad būs laba vasara, savukārt, ja ir sausa un auksta diena un nakts, tad būs slikta vasara. Ja Miķeļos zosis lido augstu – pavasarī būs lieli palī. Ja zemu – plūdu nebūs. Jo siltāka un sausāka Miķeļdiena, jo vēlāk iestāsies ziema un stipra sala nav ko baidīties.

Lai tiktu vaļā gan no pelēm, gan žurkām un kukaiņiem, Miķeļdiena ir īstais laiks, kad rīkoties.**Ticējumi vēsta**, ka šajā dienā nedrīkst no svešām mājām neko nest līdzī, svešā mājā nedrīkst ne ēst, ne arī dzert, jo tad var atnest līdz to māju peles un citus kukaiņus. Savukārt, ja šajā dienā pārnes no meža skujas, tad čūskas nāk mājās.

Ļoti vērtīgi ir padomi, kā tik galā ar kaitēkļiem, piemēram, lai tiktu vaļā no žurkām, Miķeļdienas vakarā ar pīlādžu koku jābada visur, kur ir žurkas, un jāsaka: “Ej uz kaimiņu mājām, tur vairāk, ko ēst, kā pie manis.” Tad žurkas izzūdot.

Miķeļos sākas arī Veļu laiks, kas tradicionāli turpinājās līdz Mārtiņiem. Gaišais un rosīgais vasaras laiks atkāpās, vakari kļuva tumšāki un dzīve pamazām pārcēlās no lauka uz māju. Šis bija klusāks laiks, kad pieminēja aizgājušos dzimtas ļaudis un ticēja, ka senču gari jeb veļi var apciemot savas mājas.